

- SZÍJ ENIKŐ 1973. *Finnország*. Panoráma Kiadó, Budapest.
- SZÍJ ENIKŐ 1979a. *Курс венгерского языка*. Tankönyvkiadó, Budapest.
- SZÍJ ENIKŐ 1979b. *Finnország*. Panoráma Kiadó, Budapest.
- SZÍJ ENIKŐ 1999. A Gyarmathi-kori tudomány nemzetközisége. In: GYARMATHI 1799/1999: 363–366.
- SZÍJ ENIKŐ szerk. 2000. *Reguly Antal „hangjegyre szedett” finnugor dallamai*. Tinta Könyvkiadó, Budapest.
- SZÍJ ENIKŐ szerk. 2013. *Reguly és a tudomány „zománcza”: Életrajzi és kortörténeti adalékok – 1*. Finnugor Népek Világkongresszusa Magyar Nemzeti Szervezete – Tinta Könyvkiadó, Budapest.

C. VLADÁR ZSUZSA

ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem

Horváth Katalin 80 éves*

Drága Kati, tisztelt egybegyültek, kedves kollégák, kedves Horváth Katalint ünneplők! Mindenképpen azzal szerettem volna kezdeni ünnepi beszédemet, hogy nemcsak azért kivételes alkalom a mai, mert Horváth Katalint ünnepelni mindig megtiszteltetés, hanem mert többféle értelemben is kiemelkedő ez a nap: társasági tagunkat most a 80. születésnapján ünnepelhetjük tanítványaiként, kollégáiként, barátaiként, és éppen a születése napján. Húsz és tíz évvel ezelőtt is, a hatvanadik és a hetvenedik születésnapján is itt állhattam sokakkal együtt az öt ünneplők sorában, és örömömnek adhattam hangot.

Horváth Katalint húszéves korom óta, csaknem harminc éve ismerhetem: tanítványként, később szakmai és baráti kapcsolatban. Tetszett, ahogyan a nyelvet szemlélte, amilyen összefüggéseket felfedezett benne, és ahogyan a tudását átadta nekünk.

Az ELTE Általános és Alkalmazott Nyelvészet szakán az első vele való órákra még kicsit félve mentem, mert azt az információt kaptam hallgatótársaimtól, hogy Horváth Katalin történeti nyelvészeti és szemantikai óráira – és persze a szigorlatra! – „fel kell kötni a nadrágot”. Ami igaz is volt, Katalin szeretetteljes, de igazságos tanár volt: mindig megmondta, ha valami nem nyerte el a tetszését vagy jobban is meg lehetett volna az adott elemzést csinálni.

Mondják, hogy a tanítás fiatalon tart, hiszen munkánk során mindig fiatalokkal vagyunk körülvéve. Horváth Katalinra ez hatványozottan igaz: az utóbbi tíz évben is – figyelem – töretlen munkakedvvel oktat, korrepetál, lakásában fogadja vendégként barátaitanítványait, kórusban énekel, törődik a családjával, segít másoknak, ahol csak tud.

Pár szót szeretnék szólni Horváth Katalin több évtizedes szakmai pályafutásáról is.

Horváth Katalin 1944. október 22-én született az akkor még Magyarországhoz tartozó Érsekújvár melletti Naszvadon, értelmiségi családban. 1963-ban kitűnő eredménnyel érettségizett az ELTE Radnóti Miklós Gyakorló Iskolájában, majd az ELTE Bölcsészettudományi Karának magyar–könyvtár szakára vették fel, ahol végül magyar nyelv és irodalom, valamint általános és alkalmazott nyelvészet szakon végzett. Ezt követően

* Elhangzott a Magyar Nyelvtudományi Társaság 2024. október 15-i ülésén, Budapesten (ELTE BTK).

napközivezető volt a XIII. kerületi Rajk László Általános Iskolában. 1971–72-ben az Állami Gorkij Könyvtárban dolgozott angol–francia szerzeményezőként, tájékoztatóként. 1973–78 között a XIII. kerületi Katona József Szakközépiskola magyartanára volt.

1978-ban került vissza az ELTE Általános és Alkalmazott Nyelvészeti Tanszékére tudományos továbbképzési ösztöndíjjal, rá egy évre védte meg Transzformációs csoportok a magyarban című egyetemi doktori értekezését summa cum laude minősítéssel. Munkája néhány év múlva a Nyelvtudományi Értekezések sorozat 115. számaként jelent meg.

Horváth Katalint az igék szintaxisa és szemantikája, a jelentés- és formarendszer belső összefüggése foglalkoztatta. Dolgozatában A magyar nyelv értelmező szótárából gyűjtött anyagon a mai magyar nyelv transzformációs csoportokat képező igéinek etimológiai, morfológiai, szintaktikai és szemantikai elemzését végezte el. Közel kétszáz ige vizsgálatával sikerült a Zsilka János szerves-dialektikus nyelvelméletében alapvető szerepet játszó igecsoport viselkedésével kapcsolatban új összefüggéseket feltárnia.

Bekapcsolódott a tanszéken működő eszperantó és interlingvisztikai szakcsoport munkájába is: szintaxist és szemantikát tanított magyar nyelven az eszperantó kiegészítő szakon. Később – az eszperantót elsajátítva – a nemzetközi interlingvisztika és eszperantó kiegészítő szakon is oktatott: szemantikát és lexikológiát adott elő eszperantó nyelven az 1990-es években.

Az 1980-as évek második felében középiskolai magyartanárok továbbképzésében vett részt, és a középiskolai anyanyelvi képzés megújítására létrehozott egyetemközi témabizottság munkálataiban tevékenykedett.

1980 és 2005 között folyamatosan részt vett az ELTE-n tanuló külföldi hallgatók magyartanításában. A magyar mint idegen nyelv elméleti és gyakorlati kérdéseivel negyven évet foglalkozott, több magyar nyelvkönyvet lektorált.

Az 1990-es évek elején az ELTE Régi Magyar Irodalom tanszékén folyó, Kovács Sándor Iván vezette egyetemi Zrínyi-filológia munkálataiba kapcsolódott be. Több mint tíz évig foglalkozott Zrínyi költői nyelvének vizsgálatával, e témából konferenciaelőadásokat tartott. 2004 tavaszán fejezte be a Beke József szerkesztette Zrínyi-szótár lektorálásának nagy munkáját.

Horváth Katalin csaknem 30 évig oktatott az ELTE BTK Általános és Alkalmazott Nyelvészeti szakán, áttanítva más egyetemekre is (Károli Gáspár Református Egyetem, Miskolci Egyetem). 2000 elején a Veszprémi Egyetem felkérésére magyar nyelv és irodalom szak indításának céljából kidolgozta a szak magyar nyelvészeti programját és oktatói gárdát is szervezett. 2001 és 2003 között a veszprémi Pannon Egyetem frissen létrehozott Magyar Nyelvtudományi Tanszékének tanszékvezetője volt, 2006-tól nyugdíjba vonulásáig pedig a Miskolci Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszékén dolgozott.

2010–2023 között nyugdíjasként külső munkatársa volt a Katolikus Rádió Nyelvédesanyánk című műsorának. Itt kéthetente, majd havonta jelentkezett rövid szótörténeti-etimológiai jegyzeteivel.

Ha az lenne a feladatomban, hogy a (számomra) leglényegesebb gondolatot emeljem ki Horváth Katalin nyelvészeti munkásságából, az a pars pro toto (rész az egész helyett) elv lenne, amellyel – jelentőségét felismerve – számos elemzésében foglalkozott. Ennek az elvnek a névadásban, az egyszerű mondatok létrejöttében és a transzformációs csoportokban betöltött szerepét is vizsgálta. Fő munkája a témáról A rész és az egész. A rész–egész viszony szerepe a nyelv működésében című kandidátusi értekezése, amelyet 1994-ben védett meg.

Horváth Katalin számos gondolatát tanítom a nyelvtörténetórákon. A rész-egész kapcsolat, a jellegzetes tulajdonság mint a megnevezés apropója a Halotti Beszéd ismeretlen eredetűként számon tartott *ördög* (*urdung*) szavának megfejtésében is kulcsfontosságú volt. Elemzése szerint a kísértő úgy kísérti áldozatát, hogy lankadatlanul köröz körötte, körbe-körbe jár, mint egy *őr*. Horváth Katalin órái közül hallgatói számára, nem véletlenül, a legnevezetesebbek éppen etimológiai szakszemináriumai voltak. Eddig 34 megjelent etimológiát köszönhetünk neki.

Horváth Katalin mindig a legalapvetőbb kérdéseket tette fel a nyelvvel kapcsolatban: forma és jelentés viszonya pontosan milyen? Motivált-e a kettő viszonya? Mennyiben? Hogyan köti meg a nyelvelmélet az ember gondolkodását ezekben a kardinális kérdésekben?

Kati, Neked sokan sokat köszönhetnek, köszönhetünk. Csak remélni merjük, hogy ennek egy töredékét vissza tudjuk Neked adni valamilyen formában. Szeretettel kívánok boldog 80. születésnapot, Isten éltesen sokáig!

DÉR CSILLA ILONA

HUN-REN Nyelvtudományi Kutatóközpont – Károli Gáspár Református Egyetem

Guttman Miklós 80 éves

Élénken élnek bennem Guttman Miklós és Bokor József 70. születésnapjának köszöntő pillanatai. A két jeles nyelvészt anyatanszékük szervezésében ünnepeltük Szombathelyen. A baráti beszélgetés óta 10 év telt el, s most ismét kerek születésnapján köszönthetjük Guttman Miklóst, a kivételes tanáregyeniséget, a sokoldalú kutatót és példaképet.

Guttman Miklós életében meghatározók a szülőfalujában, Náraiban eltöltött évek. Földműves-iparos családba született, felmenői német anyanyelvűek, de horvát származású ősei is vannak. Így idézi fel a szülői ház emlékeit a Fél évszázad a magyar nyelv szolgálatában című kötetben: „Szigorú vallásos nevelésben részesültem. Mindennap mentem templomba, a hajnali misékre a nagyanyámmal. [...] Minden este imádság volt nálunk, a nagyanyámmal a Szentolvasót imádkoztuk. [...] Természetesen a paraszti munka minden egyes fázisában részt vettem. Ami a faluban a mezőgazdasággal, a paraszti élettel kapcsolatos volt, azt én mind megtanultam. De meg is kellett tanulnom, és meg kellett tanulnom a munkának a becsületét is. [...] Az iskolában jó tanuló voltam, mindig jeles vagy kitűnő” (HAJBA–TÓTH szerk. 2023: 96). Tudományos munkáiban többször visszanyúl szeretett faluja nyelvi (nyelvjárási, névtani), történeti, néprajzi sajátosságainak vizsgálatához. 2014 óta Nári díszpolgára.

A másik fontos állomás ünnepeltünk számára Ják, ahol a tanári pályája kezdődött. Egyetemi szakdolgozatában is a település helytörténetét vizsgálta, s ekkor ismerte fel a szóértés, a szóértelmezés, a szómagyarázat fontosságát az iskolában. Az itt eltöltött öt év általános iskolai tanítási tapasztalat sokat segített későbbi munkájában, a Szombathelyi Tanárképző Főiskola Magyar Nyelvészeti Tanszékén. A tanszék alapítója, Szabó Géza még Pécsen találkozott az ott tanuló Guttman Miklóssal, Vörös Ottóval és Bokor Józseffel, s a tanszék szervezésekor munkatársként hívta a nyugat-dunántúli nyelvjárási